

Meanings Assigned to the Notion of Value and Value Ranking by Pre-Service Turkish-Language Teachers¹

Emine KOLAÇ²

Ruhan KARADAĞ³

ABSTRACT. In addition to paving the way for the acquisition of knowledge, skill and attitudes enabling students to use Turkish in a correct, good and effective manner, another function of Turkish-language lessons is students' attainment of democratic values, attitudes and beliefs as well as awareness of values which they have. Therefore, along with the improvement of linguistic skills, value education is also of vital importance with respect to the attainment of intended values at Turkish-language lessons. The purpose of this study is to reveal the meanings that pre-service Turkish-language teachers assign to the notion of value, and to uncover the value ranking of pre-service teachers in question. The scope of this research is comprised of pre-service Turkish-language teachers studying Turkish Language Program at Adiyaman University. Within the context of screening model and based on data collected by means of open-ended questionnaire, this research attempts to describe the meanings assigned to the notion of value and the value ranking by pre-service Turkish-language teachers. Content analysis, one of the qualitative research methods, has been used for data analysis. The obtained data have been interpreted with a presentation of tables together with frequencies and with direct quotations from the pre-service teachers' own views.

Key words: Turkish-language teaching, teacher education, value education

SUMMARY

Purpose and significance: The purpose of this study is to reveal the meanings and value ratings ascribed to the value concept by prospective Turkish-language teachers. The fact that education of values has due consideration, as well as the improvement of language skills in Turkish classes, has a place in terms of gaining the aimed values for students. Teachers who have an important role in helping primary school students gain values should be assessed regarding at which point they are in the matter of values. The fact that this assessment is to be made before employment is highly important in terms of determining the existing deficiencies and eliminating thereof.

Methods: Since this study has the aim of identification of a condition, a problem, scanning model is utilized in the study. Under the frame of this model, it is tried to identify meanings ascribed to the value concept and value ratings by prospective Turkish-language teachers, depending on the data gathered through an open-ended survey.

Results, Discussion and Conclusions: As the result of the study, it is revealed that perceptions of most of the prospective teachers related to the value concept are positive. Moreover, the flag, the language, the national anthem and patriotism, religion, manners and customs, emphasis on unity of family, hospitality, solidarity and cooperation, equality, freedom and sedulity, our historical heroes, our poets and authors, the Great Leader Atatürk are stated among the national values cared by prospective teachers. Also, it is revealed that most of the prospective teachers indicate universal values in the form of respect for human honor and rights, freedom of expression and religion, protection of world peace, love and equality, fairness, tolerance, cooperation, independence, being scientific, democracy and environmental awareness. It can be interpreted that they believe greater importance should be attached to gaining these values and also sustaining thereof. Most of the prospective teachers consider respect for human honor and rights, freedom of expression and religion, protection of world peace, and love as the values they regard the most important. It is found that most of the prospective teachers believe that national values are more important than universal values. They consider that the instruction of national values is minded more than universal values. Also, they believe that the instruction of universal values is underestimated. As the result of the study, it is found that the prospective teachers believe that national and universal values can be transferred through oral and written literature in Turkish classes during the education process of values and that the organization of drama, theater and play activities, and allowing applied activities such as travels and group work shall be effective in gaining national and universal values.

¹ Bu çalışma 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda (05-07 Ekim 2011) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Assoc. Prof. Dr. Anadolu University, ekolac@anadolu.edu.tr

³ Assist. Prof. Dr. Adiyaman University, rkaradag@adiyaman.edu.tr

Türkçe Öğretmeni Adaylarının "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları*

Emine KOLAÇ⁴

Ruhan KARADAĞ⁵

ÖZ. Türkçe derslerinin, öğrencilere doğru, güzel ve etkili bir biçimde Türkçeyi kullanmalarına yönelik bilgi, beceri ve tutumları edinmelerinin yanı sıra, demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma ve sahip oldukları değerlerin farkına varma gibi işlevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle, Türkçe dersinde dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra değerler eğitiminin de gereken ilgiyi görmesi, öğrencilere amaçlanan değerlerin kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamalarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın evrenini Adıyaman Üniversitesi Türkçe Eğitimi Programında öğrenim gören Türkçe öğretmeni adayları oluşturmaktadır. Araştırmada tarama modeli kapsamında Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları açık uçlu anket yoluyla toplanan verilere dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, frekanslarla birlikte tablolar biçiminde sunularak öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretimi, öğretmen eğitimi, değerler eğitimi

GİRİŞ

Hızla değişen ve gelişen günümüzde eğitim kurumlarından beklenen; bireylerin yaşam şartlarına uyum sağlamalarını, sosyalleşmelerini, içinde doğup büyüdüğü toplumun değer yargılarını benimsemelerini, kültürel mirası koruma ve yaşatma bilinci taşımalarını sağlamaktır. Eğitim sürecinin bu işlevlerini yerine getirmesi bu süreç içerisinde bireylere bütün kültür ve toplumu biçimlendiren ortak düşünce, amaç ya da ortak ilkeler olarak tanımlanabilen değerlerin etkili bir biçimde kazandırılması ile olanaklıdır.

Değerler, uzun yıllardır sosyolojiden felsefeye, antropolojiden psikolojiye kadar birçok alanın çalışma konusu olmuştur. Son yıllarda da eğitimin öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını dile getirmektedir. Bireylerin davranışlarının dolaylı ya da dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirildiği de kabul edilen bir gerçek durumuna gelmiştir (Özgüven, 1994, 349).

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995, 83). Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. Belirli bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanan değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları da göstermektedir (Erdem, 2003, 56; Şirin, 1983, 4; Güngör, 1996, 25). Değerler, insana özgü, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran bir nitelik taşır. Ayrıca değerler, insanın amaçlarına uygun tarzda kendini gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur (Kuçuradi, 1995, 8).

Değerlerle ilgili olarak yapılan tanımlar incelendiğinde değerlerin bireysel boyutunda güdü, karar verme, tutum, inanç, ihtiyaç gibi kavramlar ağırlık kazanırken; toplumsal boyutta ise, toplumca en iyi, en doğru ve en faydalı kabul edilenler dikkati çekmektedir (Akbaş, 2004). Bireyler yaşadıkları toplumun bir parçasıdır ve toplumla etkileşim içindedir. Hem toplumdan etkilenen hem de yaşadığı toplumu etkileyen konumdadır. Toplumca ait değerlerin, ortak temel davranış kalıplarının bireye

⁴ Doç. Dr. Anadolu University, ekolac@anadolu.edu.tr

⁵ Yrd. Doç. Dr. Adıyaman University, rkaradag@adiyaman.edu.tr

aktarılması, bireyin toplumsallaşmasını, bireyin o toplumun parçası hâline gelmesini sağlar. Geçmişten gelen kültür mirasına, değerlere yenilerinin eklenmesiyle geçmişle gelecek arasında bir köprü kurulur. Toplumun geleceği, bu köprünün sağlamlığı ve sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir. Geçmişinden kopuk bir toplumun geleceğinden söz edilemez (Kolaç, 2010). Her toplum kendi değerleri ile vardır. Sahip olunan değerler nesilden nesile aktarılır ve sürekliliği sağlanır.

Değerler, bir toplumun varlığını devam ettirebilmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilen ortak duygu, düşünce ve amaçları yansıtan genelleşmiş temel ilkeleri yansıtmaktadır. Her toplumun kendine ait kültürü, her kültürün de kendine has değerleri vardır. İnsana özgü bir nitelik taşıyan değerler, aynı zamanda insanın amaçlarına uygun tarzda kendini gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine de yardımcı olmakta, hayata anlam katmakta, hayatın dürüstlük, hoşgörü, iyilik, merhamet gibi güzel yanlarını çoğaltmaktadır. Bütün bunlar ise toplumsallaşmayı ve toplumla uyumlu yaşamı beraberinde getirmektedir. Toplumsallaşma, toplumun varlığını korumasında, sürdürülebilmesinde zorunlu bir süreçtir (Kızılcıkelik, Ertem, 1994, 99; Erdem, 2003, 56; İnsani Değerler Eğitimi Seminer Programı, 1996, 6).

Değerlerin toplumsal yaşam içinde çeşitli işlevleri vardır. Özensel'in (2003, 231) Gökçe ve Fichter'den aktardığına göre değerlerin işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Değerler, bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.
2. Kültür üzerinde yönlendirici bir etkiye sahip olan değerler belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan düşünüldüğünde değerler, kültürün temelini oluşturmaktadır.
3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak da kişiliğin bir parçası olarak görülmektedir.
4. Kişilerin sosyal rollerini seçmesine ve gerçekleştirmesine rehberlik ederler. İlgi yaratırlar, cesaret verirler. Böylelikle de kişilerde çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin, birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.
5. Değerler, sosyal olarak kabul edilebilir davranışın şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.
6. Değerlerin sosyal boyutu vardır. Hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de duygusal yönü belirten ifadelerdir.
7. Sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yönlendirir. Onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.
8. Dayanışma araçları olarak da işlevleri vardır. Kişiler aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Her şeyin büyük bir hızla geliştiği günümüzde değerlerde de birtakım değişiklikler olmaktadır. Değerler, durağan bir yapıda değildir. Toplumda meydana gelen değişiklikler, kurumları değiştirdiği gibi değerleri ve bağlantılarını (Akarsu, 2006, 26) da değiştirecektir. Dolayısıyla değerler de buna bağlı olarak değişecektir (Pighin, 2005, 8).

Kişinin, sahip olduğu değerlere yönelik olarak yaptığı sıralamanın o değerlere olan doyumunu ile yakın ilişkili olduğu söylenebilir. Kişilerin değerlerle ilgili doyumunu birbirinden farklıdır. Bir kişide en üst sırada yer alan bir değer, diğerinde daha alt sıralarda yer alabilir (Güngör, 1993, 23). Kimisi için saygı en önde gelen değer olarak kabul görülürken kimisi içinse sevgi ilk sırayı alabilmektedir. Değerlerin öncelik sıralamasında kişilerin yaşı, cinsiyeti, sosyal konumu, eğitim durumu, yaşadığı çevre ve yetiştiği ailenin etkili olduğu söylenebilir. Değerlerin kazanılmasında aile, yakın çevre ve eğitim kurumları çok önemli bir role sahiptir. Özellikle eğitim kurumları değer kazanımında çok önemli sorumluluklar taşımaktadır. Eğitim kurumları içinde ise öğretmenlerin değerlerin kazandırılmasında önemli payları olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Araştırmanın Önemi

Günümüzde bireylerin yaşamlarını etkili bir biçimde sürdürebilmeleri için gereksinim duyulan bilgi ve becerileri kazanmaları, topluma sağlıklı ve etkili bir biçimde uyum sağlamaları ve toplumun sürekliliğini ve gelişimini sağlayacak ölçüde ve nitelikte sağlam bir etik yapıya sahip olmalarının önemi gittikçe artmaktadır. Bireyler toplumsal yaşamın gerektirdiği bilgi, beceri, değer, tutum ve davranış özelliklerini öncelikle ailelerinde ve yakın çevrelerinde daha sonra eğitim kurumlarında kazanmaktadır. Özellikle eğitim kurumlarında planlı ve programlı etkinlikler yoluyla bireylerin toplumun gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda iyi birer insan ve vatandaş olmaları konusunda çaba gösterilmektedir. Türkçe derslerinin, öğrencilere doğru, güzel ve etkili bir biçimde Türkçeyi kullanmalarına yönelik bilgi, beceri ve tutumları edinmelerinin yanı sıra, ele alınan metinler aracılığıyla demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, bireylerin sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla etkileşimlerine etkisinin bilincine varmalarını sağlama gibi işlevleri de bulunmaktadır. Bu nedenle, Türkçe dersinde dil becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra değerler eğitiminin de gereken ilgiyi görmesi, öğrencilere amaçlanan değerlerin kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Ancak sahip olunan değerler aktarılabilir gerçeğinden hareketle öğrencilere değerlerin kazandırılmasında önemli bir role sahip olan öğretmenlerin değerler konusunda hangi noktada olduklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme işinin hizmet öncesinde yapılması, var olan eksikliklerin belirlenmesi ve bunların giderilmesi açısından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının değer algılarına yönelik yapılan çalışmaların çok sınırlı sayıda olması ve Dimaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) tarafından bu tür çalışmaların eksikliğinin vurgulanması, bu çalışmanın alandaki boşluğu doldurma bakımından katkı sağlayacağını düşündürmektedir. Bu araştırma bu önemden hareketle desenlenmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamları ve değer sıralamalarını ortaya çıkarmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Türkçe öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar nelerdir?
- Türkçe öğretmeni adaylarının en fazla önemsedikleri ulusal ve evrensel değerler hangileridir?
- İlköğretimde ulusal ve evrensel değerlerin öğretimine yer verilme durumuna ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri nelerdir?
- Değerlerin eğitiminde Türkçe dersinin önemine ve işlevine ilişkin Türkçe öğretmeni adaylarının düşünceleri nelerdir?
- Öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde “değerlerin” öğretim sürecine ilişkin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir durumu, bir problemi betimleme amacı taşıdığı için araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çerçevesinde Türkçe öğretmeni adaylarının değer kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamalarının neler olduğu açık uçlu anket yoluyla toplanan verilere dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcılarını Adıyaman Üniversitesi Türkçe Eğitimi Programının birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında öğrenim gören 129 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların 59'u bayan, 70'i erkektir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilen açık uçlu anket kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İki sorunun yer aldığı birinci bölüm, öğrencilere ilişkin kişisel bilgiler ile ilgilidir. İkinci bölümde öğrencilere “Türkçe öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamalarına ilişkin sorulara yer verilmiştir.

Anket formlarının geçerliğini belirlemek üzere anket uzman görüşüne sunulmuş ve alınan eleştiriler doğrultusunda düzeltilerek geliştirilmiştir. Geliştirilen anket uygulamaya aktarılmadan önce birinci, ikinci ve üçüncü sınıflardan birer öğrenciye uygulanarak ön denemeden geçirilmiştir. Uzman görüşleri ve ön deneme sonuçlarına göre geliştirilerek son biçimi verilen anket uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Öğretmen adaylarının “Değer” kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamalarına ilişkin algılarını belirlemek üzere açık uçlu anket yoluyla toplanan verilerin çözümlemesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizi araştırmacılar tarafından belirlenen kategoriler altında verilerin sınıflandırılmasını gerektirir. İçerik analizi yapılarak elde edilen veriler düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır. İçerik analizinde görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliliği

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Kirk ve Miller, 1987; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 255). Bu kapsamda araştırmacıdan, araştırdığı olgu ya da olay hakkında bütüncül bir resim elde etmesi beklenir. Bunun için araştırmada elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçların teyit edilmesine yardımcı olacak, çeşitleme, katılımcı teyidi, meslektaş teyidi gibi yöntemler kullanılmaktadır. Veri toplama sürecinin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 256-257). Bu araştırmada geçerlik için aşağıda belirtilen önlemler alınmıştır:

- Veri toplama ve analiz sürecindeki her bir aşama ayrıntılı olarak açıklanmıştır.
- Verilerin tanımlanması ve yorumlanmasında nesnel davranılmaya çalışılmıştır.
- Verilerin yorumlanmasında katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.
- Verilerin ve bulguların doğruluğu için farklı araştırmacıardan yararlanılmıştır.
- Araştırmada elde edilen sonuçların dayandığı veriler, analiz süreci ve kodlamalar teyit amaçlı olarak düzenlenmiş ve denetim altına alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde açık uçlu anketler aracılığı ile toplanan verilerin çözümlemeleri doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlar, katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak desteklenmiştir. Araştırmada öğretmen adaylarına ilk olarak “değer” kavramına ilişkin neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar Çizelge 1’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Öğretmen adaylarının “değer” kavramına yükledikleri anlamlar	f
Toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi manevi unsurlar, davranış ve kurallar	56
Mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan) ve vazgeçilemeyenler	33
Toplumda birleştirici ve düzenleyici kurallar ve ölçütler	23
Toplumun ayakta kalmasını sağlayan temel ölçütler	15
Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü	15
Toplumun kimliği	14
Toplumun biçimlendiren normlar	13
Birey ve toplumu farklı birey ve toplumlardan farklı kılan özellikler	9
Toplumun aynası	9
Toplumsal oluşumlar	6
Toplumda düzeni sağlayan olgular	5
Soyut düşünceler birliği	3
Yazılı ve yazısız kanunlar bütünü	2

Çizelge 1’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu “değer” kavramını genel anlamda toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi manevi unsurlar, davranış ve kurallar bütünü, mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan), vazgeçilemeyenler ve toplumda birleştirici ve düzenleyici kurallar ve ölçütler olarak algılamaktadır. Bu konuda öğretmen adaylarından biri (S32) görüşlerini “Değer denildiğinde aklıma “pazarlanamayan ve satılamayan şeyler” geliyor. Yani karşılığı “nicelik” değil de “nitelik” olan şeylerin tümüdür. Başka bir deyişle fiyat kavramının tam zıt kutbunda yer alan ilkeler geliyor. Aslında değerler somut olanın değil, soyut olanın konusudur” biçiminde ifade etmiştir. Ayrıca (S7) “Toplumun varlık ve birliğini sürdürmesi için bireylerin çoğu tarafından benimsenen düşünce, amaç, temel ahlaki ilke veya inançlar” olarak “değer” kavramını açıklarken; S17 de “Geçmişten günümüze atalarımız aracılığıyla ulaştırılan, günümüzden de geleceğe yeni nesiller aracılığıyla ulaştırılacak olan kültür öğeleridir. Değerler toplumu birleştirir ve ortak yargıya varmasını sağlar” biçiminde görüşlerini açıklayarak değer kavramına yüklediği anlamları ifade etmişlerdir. Değerlerin canlı olduğunu ve sürekli bir değişim içinde olduğunu belirten öğretmen adaylarından S6 bu düşüncelerini destekleyen görüşlerini “Değerler uzun asırlar boyunca oluşur, canlıdır. Ona sürekli yeni şeyler eklenir ve bir şeyler sürekli ondan kopar” biçiminde ifade ederken; S9 da değerlerin toplumda bütünleştirici bir rol oynadığını belirten düşüncelerini “Değer denildiğinde aklıma bir milleti oluşturan, toplum tarafından belirlenmiş, birleştirici, düzenleyici bir takım kurallar ve ölçütler geliyor” görüşleri ile desteklemiştir.

Araştırmada ikinci soru olarak öğretmen adaylarına “Sana göre en önemli ulusal değerler hangileridir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının En Fazla Önemsedikleri Ulusal Değerler			
Ulusal Değerler	f	Ulusal Değerler	f
Bayrak	66	Misafirperverlik	11
Dil	65	Tarihi kahramanlarımız, şair ve yazarlarımız	11
Ulusal marş	47	Dayanışma ve yardımlaşma	11
Vatanseverlik	45	Dürüstlük	10
Vatan	42	Sevgi	8
Din	41	Eşitlik	7
Örf ve adetler	28	Özgürlük	6
Bağımsızlık	27	Adalet	6
Kültür	26	Edebiyat (destanlar, türküler, ozanlar)	6
Aile birliğine önem verme	22	Çalışkanlık	5
Tarihsel birliktelik	16	Sorumluluk	2
Millîyet	15	Millî ve Dini Bayramlar	2
Hoşgörü	14	Barış	2
Tarihsel başarılar	13	Ata sporlarımız	2
Kültürel ve tarihi miraslar	12	Ulu Önder Atatürk	1
Saygı	12	Temizlik	1

Çizelge 2’de Türkçe öğretmeni adaylarının en önemli gördükleri ulusal değerlerin bayrak, dil, ulusal marş ve vatanseverlik olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra vatan, din, örf ve adetler, aile birliğine önem verme, tarihsel birliktelik, misafirperverlik, dayanışma ve yardımlaşma, eşitlik, özgürlük ve çalışkanlık da öğretmen adayları tarafından önemsenen ulusal değerler arasında yer almaktadır. Öğretmen adaylarından birinin en fazla önemsendiği ulusal değer olarak Ulu Önder Atatürk’ü belirtmesi oldukça düşündürücüdür. En fazla önemsendiği ulusal değeri “dil” olarak belirten öğretmen adaylarından S9 bu konudaki görüşünü “En önemli ve bence en başa yazılması gereken ulusal değerimiz “dilimiz” diye düşünüyorum. Zaten bir milletin kendine ait bir “dil”i olduktan sonra diğerleri de gelecektir” biçiminde desteklerken, S 57’ de “Bana göre en önemli ulusal değerler dil ve kültürdür. Çünkü dil ve kültürü sömürülen bir ulus varlığını devam ettiremez. Geriye kalan bütün değerler dil ve kültürün birer parçasından başka bir şey değildir. Dil ve kültüre sahip çıkmak insanın geçmişine sahip çıkması demektir. Dil ve kültüre sahip çıkmak geleceğe uzanmak demektir” biçiminde

görüşlerini ifade etmiştir. Öğretmen adaylarından S38 ise ulusal değerlerin en önemlisi olarak “bağımsızlık”ı göstermiş ve bu konudaki düşüncelerini “*Ulusal değerlerimizin en önemlisi bağımsızlıktır bence. Bir ulusun her şeyden önce bağımsız olması gerekir. Çünkü ancak bağımsız uluslar kendi değerlerini oluşturabilir. Hoşgörü, birlikte yaşama isteği, vatanseverlik, dayanışma gibi değerler de ulusal değerlerin vazgeçilmez öğeleridir*” biçiminde ifade etmiştir.

Eğitimin temel işlevlerinden biri toplumsallaşma, kültürel mirasın birikimini ve sürekliliğini sağlamadır. Toplumun değer yargıları eğitim yoluyla yeni nesillere aktarılmaktadır. Bu sistemde yer alan bireylere öğretmen adaylarının sıraladıkları bu ulusal değerlerin kazandırılması amacıyla ilköğretim programında bu değerlere yönelik kazanımların yer alması ve etkinliklerin yapılması eğitim sisteminin bu işlevini yerine getirmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Öğretmen adaylarına üçüncü soru olarak “Sana göre en önemli evrensel değerler hangileridir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 3’te sunulmuştur.

Çizelge 3. Türkçe Öğretmeni Adaylarının En Fazla Önemsedikleri Evrensel Değerler			
Evrensel Değerler	f	Evrensel Değerler	f
İnsan onuruna ve haklarına saygı	84	Demokrasi	10
Düşünce ve inanç özgürlüğü	65	Çalışkanlık	6
Dünya barışını koruma	61	Kardeşlik	3
Sevgi	59	Çevre bilinci	2
Eşitlik	55	Spor	2
Adil olma	39	Edebiyat	2
Hoşgörü	36	Temizlik	2
Dayanışma-yardımlaşma	33	Çağdaşlık	1
Bağımsızlık	28	Sorumluluk	1
Dürüstlük	16	Ahlak	1
Bilimsellik	16		

Öğretmen adaylarının en fazla önemsedikleri evrensel değerler Çizelge 3’te sunulmuştur. Çizelgede de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu insan onuruna ve haklarına saygı, düşünce ve inanç özgürlüğü, dünya barışını koruma ve sevgiyi en fazla önemsedikleri evrensel değerler olarak belirtmişlerdir. Bu konudaki görüşlerini öğretmen adaylarından S39 “*Ulusların birbirlerinin haklarına ve bağımsızlıklarına saygı göstermeleri, inanç ve değerlerine saygı duymaları, güçlü olan ulusların diğer ulusların zenginliklerine ve değerlerine saldırmaması. Ayrıca günümüzde en büyük evrensel sorunların nedeni olan ötekileştirme ve sudan sebeplerden dolayı ulusların kültür ve inançlarına asimilasyon yapılması da evrensel değerlere aykırıdır. Evrensel değer bana göre olmazsa olmaz öncülü, dil, din, ırk ayrımı yapmadan insana insan olduğu için değer vermektir ve onun kutsal yaşam hakkını bazı çıkarlar uğruna yok etmemektir*” biçiminde ifade etmektedir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarından S55 görüşlerini “*Saygı, sevgi, insan yaşamına olan saygı, milletlerin birbirlerine ve bağımsızlıklarına saygı göstermeleri, herhangi bir doğal afet durumunda dayanışma örneği göstermek, dünya barışından yana tavır takınmaktır*” biçiminde ifade ederken S52 ise “*Özgürlük, adalet ve eşitlik en önemli evrensel değerleri oluşturur. Toplumlar bu değerlerle gelişirler ve insana değer verirler. Düşüncelerimizi özgürce anlatmak, hakkımıza sahip çıkmak bizlere yaşam alanı sağlar. Dünyanın yaşanabilir bir şekilde, kaos ortamından uzak olmasını bu değerler sağlayabilir*” diyerek önemli gördüğü evrensel değerlere ilişkin düşüncelerini ifade etmiştir.

Çalışmada öğretmen adaylarına ulusal ve evrensel değerlerden hangisinin kendileri için daha öncelikli olduğu sorulmuştur. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 4’te sunulmuştur.

Çizelge 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Öncelikli Gördüğü Değerler		f
Ulusal değerler		60
Evrensel değerler		51

Çizelge 4’te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu ulusal değerlerin evrensel değerlerden daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu konudaki görüşlerini ifade eden S40 “*Ulusal değerler tabii ki. Çünkü biz ulusal değerlerimize sahip çıkmazsak zaten evrensel değerler olmaz. Evrensel değerler bir anlam taşımaz. Bizi yaşatan değerlerimizdir*” biçiminde ifade ederken S39 da “*Kişi ulusal değeri yani kimliği olmadan ne olduğunu anlayamaz. Ulusal değerler birincil, evrensel değerler ikincildir. İnsan kendini, ait olduğu toplumu, kim olduğunu bilmeden evrensel değeri de anlayamaz*” biçiminde görüşlerini belirtmiştir. Aynı fikri paylaşan S34 “*İnsan kendi değerleri içinde mutlu olursa, birlik, beraberlik içinde yaşarsa, değerlerine sahip çıkarsa ulusal değerler evrenselleşir zaten*” biçiminde görüşlerini belirtirken S5 de ulusal değerlerin daha önemli olduğunu belirten görüşlerini “*İnsan ilk önce kendisini tanır, sonra yavaş yavaş çevresini tanımaya başlar. Yani insan daima özden başlar sonra genele varır. Kendi ulusal değerlerimizi öğrenip özümsemeden evrensel değerlerin öğrenilmesi zordur*” biçiminde ifade etmiştir. S5’in görüşlerine paralel biçimde görüşlerini ifade eden S23’ün “*Ulusal değerlerine önem vermeyen bir toplum evrensel değerlere de önem vermez. Örneğin bir ağacın meyve verebilmesi için ilk önce kök salması gerekir. Ulusal değerler de ağacın kökleri gibidir*” biçimindeki görüşleri de öğretmen adaylarının ulusal değerleri evrensel değerlerden daha önemli gördükleri düşüncelerini desteklemektedir.

Evrensel değerlerin ulusal değerlerden daha önemli olduğunu belirten öğretmen adaylarından S1, bu konudaki düşüncesini “*Evrensel değerler ulusal değerleri de kapsar. Daha geniş bir alanda geçerliği vardır. Ulusal değerler sadece bir ulusla beraber yaşayan insana katkı sağlar. Ancak o insan evrensel değerlere sahipse dünyanın her köşesinde kabul görür. Felsefede var olabileceği düşünülen “ideal insan” evrensel değerlere sahip olup, bu değerleri yaşamı boyunca sürdüren insandır*” görüşleri ile desteklemektedir. Aynı konuda paralel görüş belirten öğretmen adaylarından S37 görüşlerini “*Dünya küreselleşiyor. Günümüzde kapalı toplum anlayışı kalmadı. Evrensel değerlere göre değil de sadece kendi ulusal değerleriyle ben devletlerin dünya sahnesinde yer alacağını sanmıyorum. O yüzden evrensel değerlere göre devletler değişim kapısını açmalıdır*” biçiminde ifade etmiştir. Ayrıca S35’in de “*Evrensel değerler uluslar arası bütünlük kazanmış insanlar için değişmez doğrular olduğu için evrensel değerler olmadan ulusal değerler olmayacağını düşünmekteyim. Evrensel değerler tüm dünya milletlerinin paylaşmaları gereken ortak değerlerdir. Evrensel değerler doğa kanunları gibidir. O kanunlara uymayan devletler ulusal değerleri ile birlikte yok olur gider. Zaten evrensel değerlerden olan saygı ve hoşgörüyü ulusal değerleriyle bütünleştirememiş toplumların çatışmalara mecbur olduğunu görmekteyiz. Örneğin Lübnan*” biçimindeki görüşleri öğretmen adaylarının evrensel değerleri ulusal değerlere göre daha öncelikli gördüklerini kanıtlamaktadır.

Ulusal ve evrensel değerlerin her ikisinin de aynı öneme sahip olduğunu belirten öğretmen adaylarından S28 bu konudaki düşüncelerini “*Her ikisi de eşit öneme sahip. Çünkü bir milletin sadece ulusal veya sadece evrensel değerlerle beslenmesi o milletin yok olmasına nedendir. Bir millet kendini millet yapan ulusal değerlere de sahip çıkmalı, onun ilerlemesini, çağdaş medeniyetler seviyesine yükselmesini sağlayacak evrensel değerlere de sahip çıkmalıdır. Bu durum her iki değerinde öncelikli olduğunu gösterir*” biçiminde belirtmiştir.

Çalışmada öğretmen adaylarına beşinci soru olarak “Değerlerin eğitiminde Türkçe dersinin önemine ve işlevine ilişkin neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar çizelge 5’te yer almaktadır.

Çizelge 5. Değerlerin Eğitiminde Türkçe Dersinin Öneme ve İşlevine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f
Türk dilinin doğru, etkili ve güzel bir biçimde aktarılmasını sağlamada oldukça önemlidir.	69
Kültür ve değerlerin aktarımında en önemli işleve sahip derstir.	47
Değerler Türkçe dersinde metinler aracılığıyla öğretildiği için önemlidir.	44
Anlama ve anlatıma dayalı bir ders olduğu için değer aktarımında önemlidir.	13

Çizelge 5’te de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu Türkçe dersinin Türk dilinin doğru, etkili ve güzel bir biçimde aktarılmasını sağlama bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarının bu düşüncesi, onların Türkçeyi, dolayısıyla dili önemli bir değer olarak gördüklerini ve dilin değer aktarımında oldukça önemli bir role sahip olduğunu düşündükleri biçiminde yorumlanabilir. Öğretmen adaylarından S39’un “*Değerlerimizin başında dilimiz, Türkçemiz gelmektedir. Anadili eğitimi ne kadar kurallarına uygun ve doğru öğretilirse onu öğrenenlerin değerlerini, toplum hayatını ve insan ilişkilerini öğrenip onu doğru bir şekilde kavramaları ve toplum hayatındaki ilişkilerinde başarılı olmaları sağlanmış olur. Ayrıca kendi dilini en iyi şekilde öğrenen bireylerin değerlerini de en iyi şekilde kavrayıp yaşamına uygulaması da sağlanmış olur*” biçimindeki görüşleri bu yorumu destekler niteliktedir. Öğretmen adaylarından S97’nin “*Önemli değerlerden biri de dildir. Türkçe dersi dile sahip çıkma, onu koruma, değer verme görevlerini yerine getirme işlevlerine sahiptir. Zaten dil öğrenilince diğer derslerde de dolaylı yünden öğrenilmiş oluyor*” biçimindeki görüşü de Türkçenin önemli değerlerden biri olduğunu ve dil aracılığıyla değerlerin diğer derslerde de dolaylı olarak öğretilbildiğini ortaya koymaktadır.

Öğretmen adaylarından S37 “*Dil, değerlerin temel taşıdır diyebilirim. Dilini iyi bilen toplum değerlerini de iyi bilir. Bundan dolayı Türkçe dersinde dilin iyi kavratılması lazımdır*” biçiminde görüşlerini belirtirken, S2 “*Türkçe dersi dil bilinci oluşturmada lokomotif görevi görür. Dilin bilincinde olan toplum değerlerini öğrenir, daha çabuk kavrar. Toplumsal değerlerini kavrayan, öğrenen toplum değerlerine sahip çıkar ve koruyup kollar*” biçiminde Türk dilinin önemli değerlerden biri olduğunu belirtmekte ve Türkçe dersinin de bu bakımdan önemli işlevlere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Benzer biçimde S28 “*Türkçe dersi özellikle en önemli değerlerimizden biri olan Türk dilinin bilinmesini, öğrenilmesini ve ilerlemesini sağlayarak bu değerimizi koruma ve geliştirme konusunda önemli bir yere sahiptir*” diyerek Türkçe dersinin değer aktarımındaki rolüne ve önemine dikkat çekmiştir.

Değerlerin öğretiminde işlenen metinler oldukça önemli işlevlere sahiptir. Türkçe dersi içeriği gereği ele alınan metinler öğrencilere ulusal ve evrensel değerlerin aktarımında önem taşımaktadır. Bu konudaki görüşlerini S 108 “*Türkçe dersi metin üzerinden işlenen bir derstir. Bu metinlerde evrensel ve ulusal değerlerin anlatılması çok önemlidir. Ayrıca Türkçe dersi öğrencilerin fikirlerini anlatmasına daha çok olanak sağlayan bir derstir. Öğrenciler değerler hakkındaki fikirlerini sınıfta paylaşabilir. Bu konuyla ilgili yazılar sınıfta incelenebilir*” biçiminde ifade ederken S114 de “*Tam bir insan yetiştirme amacına ulaşabilmek için değer eğitiminin gerçekleştirilebileceği derslerden birisi içerik özellikleri bakımından Türkçedir. İnsanlar arası iletişimin, etkileşimin, değer yargılarının paylaşılıp öğretilmesinde dilin en iyi bir biçimde kullanımını sağlamaya yardım eder ve gerçekleştirir. İşlenebilecek metinlerin sosyal, kültür ve değerlerin öğrencilere aktarılmasında önemli bir araç olduğu muhakkaktır*” biçiminde düşüncelerini belirtmiştir. Benzer biçimde S33’ün “*Değerlerin eğitiminde Türkçe dersinin büyük bir öneminin olduğunu düşünüyorum. Çünkü Türkçe dersinde okuma parçalarının bir çoğunda değerlerimiz ile ilgili konular işlenir. Şiirler, hikayeler, masallar ve roman gibi birçok edebi türlerimiz kaynağını değerlerimizden alır. Bu da Türkçe dersinin değerlerimiz üzerindeki önemini ortaya koyar*” ve S91’in “*Değerlerin ifade edilmesinde okulda en aktif ders Türkçe dersidir diyebiliriz. Çünkü tamamen metinlere dayalı ve ulusal değer yargılarını mesaj şeklinde okuma parçalarına yerleştiren aktif bir derstir. Bu derste Atatürk’e saygı, insan sevgisi, geleneğe bağlılık, öğrenciye doğrudan ve dolaylı anlatılma yolları bulmaktadır*” biçimindeki görüşleri bu düşünceleri kanıtlar niteliktedir. Ayrıca S90’ın “*Türkçe dersi değerlerin öğretiminde son derece isabetli seçilmiş bir derstir. Çünkü değerler kültürü oluşturur. Kültür ise dille yakın ilişki içindedir. Ayrıca değerler Türkçe dersi kapsamında işlenen masal, hikâye, roman, fıkra vb. anlatım çalışmalarıyla değer kazanmakta ve gereken önemini kazanmaktadır*” biçimindeki görüşleri Türkçe dersinin metinler aracılığıyla değerlerin öğretimine olanak sağlamanın yanı sıra kültür aktarımını da kolaylaştırma bakımından önemli işleve sahip olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Türkçe dersinin “anlama” ve “anlatım” odaklı bir ders olması değer aktarımını kolaylaştırmada önemli rollere sahip olduğunu göstermektedir. Bu konuda görüşlerini S109 “*Türkçe dersi okuma, anlama, yorumlamaya dayalı bir ders olduğu için değerlerin öğretiminde kolaylık sağlar*” biçiminde ifade ederken S8 de “*Birey Türkçe dersinde sadece dilini öğrenmiyor, aynı zamanda gelecek nesillere kültürün, değerlerin taşınmasında araç olan dili de öğrenmiş oluyor. Yani birey kültürün hem bir parçası hem de kültürün aktarılmasında araç olan bu değeri öğrenmiş oluyor*” diyerek Türkçe dersinin değer aktarımındaki rolüne dikkat çekmiştir. Benzer biçimde S35’in “*Ulusal değerlerin öğretiminde Türkçe dersine büyük görev düşmektedir. Türkçe dersinde Türk çocuklarının ulusal değerlerimiz olan Türk dilini ve kültürünü tanımaları, benimsemeleri, geliştirmeleri, ulusal sembol ve değerlerimiz olan Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ulusal duygularını pekiştirmeleri ve evrensel değerlerden olan barış, sevgi, saygı, hoşgörüyle yaşadıkları ülkeye uyum sağlayarak ve yine evrensel değerlerden olan yardımseverlik, dürüstlük, duyarlılık ve eşitlikle etkili toplumsal ilişkiler içine girmeleri amaçlanmıştır. Türkçe dersi tüm işlevleriyle değerlerin eğitimi için çok önemlidir*” biçimindeki görüşlerinin de öğretmen adaylarının değer aktarımında Türkçe dersinin önem ve işlevlerine ilişkin düşüncelerini açığa çıkarma bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarına “İlköğretim okullarında ulusal ve evrensel değerlerin öğretimine gereken önemin verildiğine inanıyor musunuz?” biçiminde yöneltilen soruya verilen yanıtlar Çizelge 6’da sunulmuştur.

Çizelge 6. İlköğretim Okullarında Ulusal ve Evrensel Değerlerin Öğretimine Önem Verilme Durumuna İlişkin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşleri			
Ulusal değerler	f	Evrensel değerler	f
Evet	59	Evet	42
Hayır	55	Hayır	69
Kısmen	2	Kısmen	5

Çizelge 6’da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu ilköğretim okullarında ulusal değerlerin öğretimine evrensel değerlerden daha fazla önem verildiğini düşünmektedir. İlköğretim okullarında ulusal değerlerin öğretimine gereken önemin verildiğine dikkat çeken öğrencilerden S18 bu konudaki görüşlerini “*Evet. Çünkü genellikle tüm ilköğretim kurumlarında öğrencilere vatan, millet, bayrak, sosyal ve toplumsal bazı değerler öğretilmekte ve sevdirmektedir. Yine bu kurumlarda bu ulusal günlerimizde törenler düzenlenerek ve birçok çeşitli etkinlikler yapılarak milli birçok ulusal değerlerimize gereken önem verilmektedir*” biçiminde ifade ederken, S15 te benzer biçimde “*İlköğretim müfredatında bulunan inkılâp tarihi, Türk milletinin bağımsızlık, özgürlük, inanç gibi değerlerini vurgularken; Türkçe dersi dilimizin yapısını ve özünü vurgulayıp öğretmektedir. Ülkemizin coğrafi kaynaklı değerler ile kültürel değerlerini açıklayan sosyal bilgiler dersi de ilköğretimde değerlerimizin yeni nesillere öğretimine önem verildiği gösterilmektedir*” diyerek bu konudaki görüşlerini açığa çıkarmışlardır.

İlköğretim okullarında ulusal değerlerin öğretimine önem verilmediğini düşünen öğretmen adaylarından S19 bu konudaki görüşlerini “*Çünkü çocuklara ezber bilgiler öğretiliyor, dogmatik bilgiler veriliyor. Çocuklar dillerinin, bayraklarının, bağımsızlıklarının nasıl kazanıldığı konusunda yeterli bilgiye sahip değil*” biçiminde ifade ederken, S35 “*Hayır, tam olarak inanmıyorum. Tabii ki tarih ve Türkçe derslerinde ulusal değerler öğretilmeye çalışılsa da bu görevin tam olarak yerine getirilmediğini düşünüyorum. Çünkü okullarda dersler değerleri öğretmek için değil, çocukların sınavı kazanıp kendilerine bir gelecek oluşturmaları için yani sınav kaygısıyla verilmektedir. Bu dersler bugün hatırlanır yarın yok olur. Çocuk değerleri öğrenemez*” ve S9 da “*Hayır, bu konulara ders kitaplarında yeterince yer verilmiyor. Ulusal değerlerimiz konusunda bilinçli öğretmenler öğrencilerine yeterince bilgi verebilir ama bu konuda yetersiz öğretmenlerin yetiştirdiği öğrenciler bu konu hakkında yeterince hassasiyete sahip değildirler*” biçiminde belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından S65 ilköğretim okullarında ulusal değerlerin öğretimine gereken önemin verilmediğine ilişkin görüşlerini “*Hayır. İlköğretim okullarında eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren öğretim kadrosunun ulusal değerler hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı kanısındayım. Yıllardır*

eğitimimizde eksik olan noktalardan biri de budur. Çünkü ulusal değerlerimizi yeterince bilmiyoruz. Bilmediğimiz için de öğretemiyoruz. Son yüzyıldaki siyasi, ekonomik ve kültürel değişimler bizi değerlerimizden uzaklaştırdı” biçiminde dile getirirken, S90 da bu görüşlere paralel olarak “Eğitim sistemimizin de etkisiyle öğrenciler adeta birer bilgi yığını yapılmaktadır. Ancak bu bilgilerin uygulama, pratik ve hayata geçiş noktaları göz ardı edilmektedir. Öğrenciye iyilik öğretiliyor ama bir huzurevine götürülüyor. “Saygı” ve tarih öğretiliyor ama Çanakkale’ye götürülüyor. Beyin besleniyor ama kalp aç kalıyor” diyerek ulusal değerlerin ilköğretim okullarında öğretiminde tespit ettiği eksiklikleri dile getirmektedir.

Çizelge 6’da görüldüğü gibi Türkçe öğretmeni adaylarının büyük çoğunluğunun ilköğretim okullarında evrensel değerlerin öğretimine gereken önemin verilmediğine inandıkları ortaya çıkmıştır. Bu konuda görüşlerini belirten S33 düşüncelerini “Hayır, bireyler daha çok ulusal değerlerine yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Diğer taraftan kitaptaki bilgilerin hemen hemen hepsi milli değerlerimiz çerçevesinde oluşturulmuştur. Dolayısıyla evrensel değerlere gereken önem verilmemektedir. Ancak ulusal değerlerden evrenselliğe çıkıldığından bunun pek bir önemi yoktur” biçiminde ifade ederken benzer biçimde S4 te “Eğer evrensel değerler okullarda yeterince verilmiş olsaydı bugün hırsızlık, yalancılık, haksızlık, eşitsizlik, adam öldürme gibi bazı kötü olaylar olmayacaktı. Bu gibi kötü davranışlar sadece kendi ülkemizde değil, dünyanın neresine giderseniz gidin aynı şeylerle karşılaşmanız içten bile değil” biçiminde görüş belirterek evrensel değerlerin öğretimine gereken önemin verilmediğine inandıklarını belirtmektedirler. S40 evrensel değer yalnızca ilköğretim değil, yükseköğretim öğrencileri tarafından bile benimsenmediğine dikkat çekerek “Evrensel değerler henüz biz gençler ve yetişkinler tarafından benimsenmemişken ilköğretim okullarında bunun aşılması ve aktarılması zor görünüyor” biçiminde görüşlerini belirtirken, S7 de “Öğrencilere milli kültür ve değerlerin öğretimi ön plana çıkarıldığı için evrensel düzeyde kabul gören değer yargılarının öğrenimi arka planda kalmakta ve yeterince öğretilmemektedir” diyerek evrensel değer öğretimi boyutunun ilköğretim okullarında eksik kaldığını dile getirmektedir.

İlköğretim okullarında evrensel değerlerin öğretimine gereken önemin verildiğini belirten öğrencilerden S5, bu düşüncelerini destekleyen görüşlerini “Evet, yapılan etkinliklerle öğrencilere dünya barışının önemi anlatılırken, aynı zamanda savaşın ne kadar kötü bir olay olduğu da anlatılmakta. Çocuklara 23 Nisan şenliklerinde her zaman farklı ırklardaki ülke çocuklarını da davet ederek onlarla tanışmalarını ve sevmeleri gerektiği, ırkçılık yapmamaları öğütlenmektedir. Zaten ders kitaplarındaki çoğu etkinlikte de gerek ulusal değerler gerekse evrensel değerlere değinilmektedir” biçiminde ifade etmiştir. Benzer biçimde S50 de “Öğretmenler ders kitapları içerisinde yer alan konularla yeterince bu bilinci veriyor. Fakat okullarda bu öğrenimi gören öğrenci bunun gerçek hayatta karşılığını bulamayınca öğrendiği şeyin bir öneminin olduğuna inanmıyor. Ders kitaplarına baktığımızda etkinliklerin hem evrensel hem de ulusal değerler üzerine yoğunlaştığı görülüyor, özellikle son yıllarda. Biz büyükler iyi örnek olamayınca ister istemez küçükler de bizim gibi davranıyorlar” diyerek evrensel değerlerin öğretimine ilişkin düşüncelerini açıklamıştır. Ayrıca S90 da ulusal ve evrensel değerlerin öğretiminde ebeveynlerin yanı sıra öğretmenlerin de oldukça önemli rolü olduğunu belirten görüşlerini “Ulusal değerler için söyleyenler bunun için de geçerlidir. Yine ağırlık olarak bilgiye ve sınavlara hazırlanmaya önem verildiği için evrensel değerlere de gereken ilgi gösterilmemektedir. Eğitimci bu görevleri öğrencinin ailesinden istiyormuş gibi bir izlenim vermektedir. Oysaki eğitimci olmak sadece bilgi vermek değil, insani ve ahlaki değerleri de aşılmasını gerektirir” biçiminde ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarına yöneltilen “Sizce Türkçe derslerinde değerlerin öğretimi nasıl gerçekleştirilmeli?” sorusuna verilen yanıtlar Çizelge 7’de yer almaktadır. Çizelge 7’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu Türkçe derslerinde sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri aracılığıyla ulusal ve evrensel değerlerin aktarılabilceğini belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen adaylarından S28 “Çeşitli edebi türlerimizle, örneğin romanlarla, öykülerle ve tiyatro ve sinema gibi insanın aklında yer edecek türlerle bu değerler anlatılmalıdır. Türk dilini öğrencilere doğru ve düzgün bir şekilde öğretmek dile sahip çıkılmalıdır” biçiminde görüşlerini ifade ederken, S51 de “Türkçe derslerinde değerler öğretilirken genelde “fabl” türünden yararlanılabilir. Fabl türü özellikleri

açısından değerleri aktarmaya elverişlidir. Ayrıca atasözleri ile yapılacak olan araştırmalar ve çalışmalar da yararlı olabilir. Çünkü atasözleri milletimizin tüm değerleriyle ilgili söylenmiştir. Böylece hem değerler öğrenilmiş olur hem de dilin kullanımına ve ifade kolaylığına katkı sağlayan atasözleri öğrenilmiş olur” diyerek değer aktarımında sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinden yararlanılabileceğini belirtmişlerdir. Bu konuda paralel görüş belirten öğretmen adaylarından S52 “Türkçe derslerinde öğrenciler sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük gibi değerleri kitaplar aracılığıyla öğreniyorlar. Örneğin ilkokulda öğretmenimizin bize anlattığı “yalancı çoban” hikâyesi bize dürüstlüğün ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır. Polyanna hikâyesinde ise başımıza ne kadar kötülük gelirse gelsin umudumuzu kaybetmemeyi öğretmiştir. Dünya klasikleri yazarlarından Tolstoy, Dostoyevski ve Gogol’dan direnişi öğreniyor, özgürlük ve eşitliğin ne kadar mühim olduğunu anlıyoruz” diyerek görüşlerini ifade ederken; S91 de “En güzel yöntem masalsı yol izlemektir herhalde. Bazı kavramların anlamlarını öğrenmekte zorluk çeken çocuğa metin içerisinde kişileştirme yoluyla anlatma yolu seçilmelidir. Bunu dışında fabllar çok güzel yöntemdir. Bu yöntem çocuğa değer vermeyi, dürüstlüğü çok güzel anlatmaktadır. Bunun dışında şiirlere yerleştirilebilir bazı kavramlar. Çünkü şiir yapısı itibarıyla dikkat çekmektedir” diyerek Türkçe dersinde sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri aracılığıyla değerlerin kazandırılabilmesine ilişkin düşüncelerini açıklamıştır. Öğrencilerin değer kazanımlarında ve değer algılarının belirlemesi noktasında sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri oldukça güçlü kaynaklardır. Bu kaynaklar öğrencilerin dil becerilerinin gelişime katkı sağlamanın yanı sıra, onların “değerler”e yönelik bilinçlerini ve farkındalıklarını da artırma bakımından önemli işlevlere sahiptir. Bu nedenle ilköğretimde sözlü ve yazılı ürünlerden yararlanılmalı, bu ürünler aracılığıyla öğrencilerde değerlere karşı ilgi ve merak uyandırılmalıdır.

Çizelge 7. Öğretmen adaylarının Türkçe derslerinde “değerlerin” öğretim sürecine ilişkin önerileri	f
Sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri aracılığıyla ulusal ve evrensel değerler tanıtılmalı	57
Drama, tiyatro, piyes etkinlikleri düzenlenmeli	38
Uygulamalı etkinliklere ağırlık verilmeli (geziler, grup çalışmaları, vs.)	37
Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanmaya özen gösterilmeli	34
Değerlere ilişkin kompozisyon çalışmaları yapılmalı	24
Türkçe derslerinde sözlü anlatıma (telkin) daha fazla yer verilmeli	17
Dil ve kültür bilinci oluşturulmalı	17
Öğretmenler olumlu rol modeli olmalı	13
Belirli gün ve haftalara önem verilip organizasyonlar düzenlenmeli	8
Tartışma, münazara etkinlikleri yapılmalı	7
Yabancı sözcük kullanımının önüne geçilmeli	6
Öğrencilere çok boyutlu düşünme alışkanlığı kazandırılmalı	5
Okul aile işbirliği sağlanmalı	5
Belgesel, animasyon, film vs. işitsel öğelere yer verilmeli	5
Sınıf içinde sosyal bir doku oluşturulmalı	3
Dilin etkili kullanımına yönelik kampanyalar düzenlenmeli	3
Empati kurma becerileri geliştirilmeli	3
Okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesine önem verilmeli	2

Türkçe dersinde değerlerin öğretim sürecinde Türkçenin doğru, etkili ve güzel kullanılmasına dikkat edilmesi gerektiğini belirten öğretmen adaylarından S88 görüşlerini “Toplumun değerler sistemini ve dünya görüşünü dil barındırır. Türkçe dilin etkin bir biçimde edinilmesine yönelik olarak düzenlenen bir derstir. Değer eğitiminin gerçekleşmesinde bireyler arasındaki iletişimi sağlama ve ağırlıklı olarak farklı niteliklere sahip öğretimi metinlerle gerçekleştirebilirler. Bu metinlerde işlenen konular da ulusal ve evrensel kültürü öğrenciye aktarmak için önemli bir etkidir” biçiminde ifade ederken S110 da “En vazgeçilmez değerlerimizden bir tanesi dildir. Dil öğretiminde ise en büyük paya Türkçe dersi sahiptir. Ne kadar doğru öğrenilirse o kadar doğru ve sağlıklı düşünce üretilecek ve o kadar sağlıklı iletişime geçilecektir. Derste dilin etkili kullanımına dikkat edilmeli, örneklerle zenginleştirilmelidir. Gerektiğinde öğrencilere araştırma konusu verilmelidir” diyerek bu konudaki

düşüncelerini destekleyen görüşlerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra değer öğretiminde yabancı sözcük kullanımını engellemek ve buna yönelik etkinlik yapılması gerektiğini belirten öğretmen adaylarından S15 “*Popüler kültürün etkisiyle dilimizi işgal eden yabancı kökenli kelimeleri açığa çıkartarak o anlamları taşıyan, karşılayan Türkçe kelimeler, Türkçe öğretmenleri tarafından ön plana çıkarılmalıdır*” derken S8 de “*Bana göre değerlerin öğretimi konusunda Türkçe derslerinde daha çok kültürel mirasımız olan dil ile ilgili konularda etkinlik yapılabilir. Kültürel mirasımızın hem parçası hem de aktarılmasında aracı olan dilin çok iyi öğretilmesine yönelik etkinlikler yapılmalı. Türkçeyi doğru ve güzel konuşan bireyler yetiştirecek şekilde dersler yapılmalı. Dil yanlışlıklarına düşülmemelidir. Yabancı dillerden alıntuların önüne geçilmeli*” biçiminde görüşlerini ifade etmiştir.

Türkçe dersinde değerlerin öğretiminde çeşitli etkinliklerden yararlanılabileceğini belirten öğretmen adaylarından S31 “*En büyük değerimiz Türkçedir. Türkçenin derste etkili ve öze dönük kullanılması değerlerin öğretiminde çok etkili olacaktır. Örneğin derste kullanılan terimler bütün bütün Türkçeden kopuk olursa, kendi değerlerimizi anlatalım derken başka değerleri karşımızdakine empoze etmiş oluruz. Değerlerimiz çeşitli oyunlar, etkinlikler aracılığıyla öğretilir. Mesela konuşma etkinliği yapılarak bu etkinlikte değerlerimizi ön plana çıkarıp bunun neticesinde çeşitli ödüllere bu gibi etkinlikler cazip hale getirilebilir. Çeşitli piyesler, tiyatrolar sergilenir, Hacivat-karagöz oyunları zaman zaman oynanmalıdır*” biçimindeki görüşleriyle değerlerin öğretiminde çeşitli etkinliklerin önemli rol oynayacağına dikkat çekmiştir. Benzer biçimde S61 de “*Değerleri konu alan veya örtük program dahilinde alt kazanımları değerler olan temalarda drama, tiyatro, rol yapma gibi etkinlikler yapılabilir. Öğrencilere bazı değerleri aşılabilir için uygun ortamlar oluşturulmalı ve değerleri kullanabilecekleri yerlere götürüp gösterilebilir. Örneğin huzurevine, yetiştirme yurtlarına, tarihi ve doğal yerlere götürülebilir. Buralarda işlenecek derslerde değerler verilmeye çalışılabilir. Ayrıca hikaye ve fabl türlerine başvurulabilir. Olumlu örnekler gösterilebilir*” biçimindeki görüşleriyle ilköğretim okullarında Türkçe derslerinde değer öğretiminde yararlanılabilecek etkinliklere ilişkin örnekler sunmuşlardır.

Türkçe derslerinde değerlerin aktarımında öğrencilere belgelerle desteklenerek tarih bilinci aşılması gerektiğini belirten öğretmen adaylarından S25 “*Öncelikle tarih bilinci aşılmalıdır. Örneğin Kanuni Sultan Süleyman’ın Muhteşem Yüzyıl dizisinde gösterildiği gibi haremden çıkmayan bir padişah değil de ömrü at sırtında, savaşlarda geçen bir hükümdar olduğunu belgelerle göstermeliyiz. Üç kıtaya hükmeden Osmanlı devletinin torunları olduğumuzu ve Uluönder Atatürk’ün dediği gibi “Muhtaç olduğumuz kudretin damarlarımızdaki asil kanda mevcut olduğunu benimsetmeliyiz. Yine derslerde yapılacak panel, konferans, açtığımız vb. yöntemlerle öğrencilerin araştırma yapma bilinçlendirilmelerini sağlayabiliriz*” biçimindeki görüşleriyle bu konudaki düşüncelerini ifade etmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamalarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında tartışma süreci gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun “değer” kavramını toplumun benimsemiş olduğu ölçütler, maddi manevi unsurlar, davranış ve kurallar bütünü, mukaddes sayılan şeyler (pazarlanamayan, satılamayan), vazgeçilemeyenler, toplumda birleştirici ve düzenleyici kurallar ve ölçütler olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bu sonucu öğretmen adaylarının değer kavramına ilişkin algılarının, hayatın anlaşılabilir yorumlanmasına ve davranışların biçimlenmesine rehberlik etme işlevi bakımından olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın bu bulgusu Akkutay’ın (2006) gençlerin bireysel ve toplumsal değerlere katılımlarının yüksek düzeyde olduğunu gösteren araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma sonucunda Türkçe öğretmeni adaylarının önemli gördükleri ulusal değerlerin bayrak, dil, ulusal marş ve vatanseverlik olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra vatan, din, örf ve adetler, aile birliğine önem verme, tarihsel birliktelik, misafirperverlik, dayanışma ve yardımlaşma, eşitlik, özgürlük ve çalışkanlık, tarihi kahramanlarımız, şair ve yazarlarımız, Ulu Önder Atatürk de

öğretmen adayları tarafından önemsenen ulusal değerler arasında gösterilmektedir. Araştırmanın bu bulguları Evin ve Kafadar'ın (2004, 296) değerlerin ulusal ve evrensel değerler biçiminde ele alındığı çalışmaları ile paralellik göstermektedir. Evin ve Kafadar, ulusal simgeler ve değerler olarak millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler (ulusal marş, ulusal anıtlar, ulusal bayram, bayrak), kahramanlık, dil, gelenek ve görenekleri belirtmişlerdir. Bu yönüyle araştırmanın bu bulguları Evin ve Kafadar tarafından yapılan bu sınıflama ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca öğretmen adayları tarafından önemsenen ulusal değerler arasında tarihi kahramanlarımızın, şair ve yazarlarımızın gösterilmesi de alan yazındaki bazı çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Araştırmanın bu bulguları Dönmez'in (2006) değer eğitiminde kahramanlardan yararlanmanın değerler için büyük bir kolaylık ve somut bir örnek olduğunu belirten görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Dönmez (2006) topluma mal olmuş, üzerinde görüş birliğine varılmış, önde gelen kişilerin ve kahramanların değerlerin kazandırılmasında somut örnekler olarak sunulmasına elverişli birer araç olabileceğini belirtmiştir. Bu kapsamda faydalanılabilecek unsurlardan birinin de topluma önder olmuş kişiler olduğunu vurgulayarak Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türk milleti için, hem kişisel özellikleri hem de ilkeleriyle değerler eğitimi konusunda, kullanılabilecek en önemli kaynak durumunda olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde bu araştırmanın bulguları Dönmez ve Yazıcı'nın (2009) değerler eğitiminde kahramanların kullanımının soyut yapının somutlaştırılmasına yardımcı olduğu, Atatürk ve onun kişiliğinde mevcut olan, onunla bütünleşen değerlerin, değerler eğitiminin etkin bir biçimde yapılmasını sağladığı yönündeki görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Değerler, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları göstermektedir (Erdem, 2003, 56). Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun evrensel değerleri insan onuruna ve haklarına saygı, düşünce ve inanç özgürlüğü, dünya barışını koruma, sevgi ve eşitlik, adil olma, hoşgörü, dayanışma, bağımsızlık, bilimsellik, demokrasi ve çevre bilinci biçiminde gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Evin ve Kafadar'ın (2004), evrensel değerler olarak; demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünme, sanat, çevre duyarlılığı, sevgi'yi belirtmesine yönelik görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra bu araştırmanın bulguları Kinnier, Kernes ve Dautheribes'in (2000) evrensel değerler olarak, adaleti arama, davranışlarından sorumlu olma ve vicdanına göre hareket etme, tüm insanlar arasındaki bağımlılığa saygı duyma, başkalarına yardım etme, diğerleri için saygılı, hoşgörülü ve bağlayıcı olma, başkalarına zarar vermeme, çevreyi ve diğer canlıları koruma gibi değerlerin gösterildiği yönündeki görüşleri ile paralellik göstermektedir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun insan onuruna ve haklarına saygı, düşünce ve inanç özgürlüğü, dünya barışını koruma ve sevgiyi en fazla önemsedikleri evrensel değerler olarak belirtmeleri, onların bu değerlerin kazandırılmasına ve devamlılığının sağlanmasına da daha fazla önem verilmesi gerektiğine inandıkları biçiminde yorumlanabilir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun ulusal değerlerin evrensel değerlerden daha önemli olduğuna inandıkları ve ilköğretim okullarında ulusal değerlerin öğretilmesine evrensel değerlerden daha fazla önem verildiğini düşündükleri; evrensel değerlerin öğretilmesine gereken önemin verilmediğine inandıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulguları farklı araştırmacılar tarafından farklı gruplar üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonuçları ile benzerlik göstermemektedir. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından ortaokul ve lise öğretmenlerinin değer yönelimlerinin tespiti amacıyla gerçekleştirilen araştırmalarındaki öğretmenlerin en yüksek düzeyde evrensellik değerine önem verdikleri bulgusu ile Memedoğlu (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın öğretmenlerin değer yönelimlerinde en önemli değerler olarak evrenselliği benimsedikleri yönündeki bulguları; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı'nın (2008) öğretmen adaylarının en çok önemsedikleri değerlerin evrensellik olduğuna yönelik araştırma bulgusu ile Memiş ve Gedik'in (2010) sınıf öğretmenlerinin en çok evrensellik değerine önem verdikleri yönündeki araştırma bulguları ile farklılık göstermektedir. Eğitim sistemi yapı ve işleyiş olarak bilgi toplumu, küreselleşme, insan hakları gibi yeni değerler doğrultusunda varlık gerekçesini sürdürebilecek yeni amaçlar belirlemek ve yeni yüzyılda işlevsel olmanın yollarını aramak zorundadır (Baydar, 2009, s.3). Bu nedenle bireylerin bilgi toplumunun gerektirdiği niteliklere sahip olabilmeleri, toplumsal yaşama ve küreselleşen dünyaya uyum

sağlayabilmeleri amacıyla ilköğretim okullarında yalnızca ulusal değerlerin değil, evrensel değerlerin de eğitimine gereken önem verilmelidir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun Türkçe dersinin Türk dilinin doğru ve etkili bir biçimde aktarılmasını sağlama ve bu dersin metinler aracılığıyla değerlerin eğitimini kolaylaştırması bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu sonucu Demircan'ın (2010) edebiyat eğitiminde, bireyin toplumsallaşmasında önemli bir unsur olan dil aracılığıyla değer öğretiminin gerçekleştirildiğine; edebî metinlerin incelik ve derinliklerine inilerek ortaya çıkarılan değerlerin, estetik zevke hitap ederek daha özgür tercihlere olanak sağladığı ve böylece öğrencilerin kendi değerler sistemini oluşturmasını desteklediği, öğrencilerdeki duyarlılığı ortaya çıkararak değer eğitimine hizmet ettiğine yönelik görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının değerlerin öğretim sürecinde Türkçe derslerinde sözlü ve yazılı edebiyat ürünleri aracılığıyla ulusal ve evrensel değerlerin aktarılabilmesine inandıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusunu Kavcar'ın (1999) edebiyat aracılığıyla öğrencilerin kişilik oluşturma ve geliştirme sürecinin istenilen bir şekilde sürdürülmesinin sağlandığına ilişkin görüşleri desteklemektedir. Ayrıca Özkartal'ın (2009) milli değerleri içeren destan konularının bireylerin milli ve manevî değerleri kazanma, milli şuur oluşturma ve yaşadığı toplumu tanıma, gelenek ve göreneklerinin farkına varma, Türk birliğinin ve kültür değerlerinin korunup sürekliliğinin sağlanması için toplumsal birliktelik anlayışı oluşturma sürecinde oldukça önemli etkileri olduğuna yönelik araştırma bulgusu bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Karatay'ın (2007) sözlü edebiyat geleneğini oluşturan unsurlardan biri olan masalların; dil edinimi, millî ve evrensel kültür değerlerinin kazanılması sürecinde kullanılması gereken önemli öğretim materyalleri arasında olduğuna yönelik görüşleri ile Yaman, Taflan ve Çolak'ın (2009) yazılı edebiyat eserlerinin ait oldukları toplumlara özgü değerleri gelecek nesillere taşıdığı, edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe derslerinin öğrencilere değer aktarımında önemli işlevleri olduğu yönündeki görüşleri de bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının Türkçe dersinde ulusal ve evrensel değerlerin kazandırılmasında drama, tiyatro ve piyes etkinliklerinin düzenlenmesinin ve uygulamalı etkinliklere yer verilmesinin etkili olacağına inandıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Özkartal'ın (2009) drama yöntemi ile kazandırılmaya çalışılan milli değerlere yönelik bilgilerinin daha kalıcı olduğuna ve öğrenilenlerin gerçek yaşamda kullanılmasına katkı sağladığına, milli değerlere yönelik öğretimin öğrencilerin erişimlerinde etkili olduğuna yönelik araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Araştırma sonucunda öğretmen adayları Türkçe derslerinde değerlerin öğretiminde geziler ve grup çalışmaları gibi uygulamalı etkinliklere ağırlık verilmesi gerektiğine inandıkları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu sonucu Kulu'nun (2009) öğrencilere kazandırılmak istenen sorumluluk, vatanseverlik, dayanışma, özgürlük ve bağımsızlık, çalışkanlık, Türk büyüklerine saygı ve duyarlılık gibi milli değerlerin kazandırılmasında alan gezilerinin etkili olduğuna yönelik araştırma bulgusu tarafından desteklenmektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

- Bu araştırma Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları ile gerçekleştirilmiştir. Farklı üniversitelerde ve farklı öğretmen eğitimi programlarında başka araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmanın evreni genişletilerek çok sayıda araştırmacı tarafından ülke çapında yeni bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1984). *Felsefe terimleri sözlüğü*. Ankara: Savaş Yayınları.

- Akbaş, Oktay (2007). "Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 11. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi", *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu* 26-28 Kasım 2004 (Editör: Recep Kaymakam ve diğerleri), DEM Yay. İstanbul, 2007.
- Akkutay, Ü. (2006). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Değerlere Bakışlarının İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baydar, P. (2009). İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik alışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Demircan, T. (2010). Ortaöğretim dokuzuncu sınıf Türk Edebiyatı ders kitaplarındaki temel değerlerin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dılma, B., Bozgeyikli, H. ve ıkılı, H. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 69-91.
- Dönmez, C. (2006). Değerler eğitiminde kahramanların kullanımına bir örnek: Mustafa Kemal Atatürk. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 113-133.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2009). Atatürkçülüğün bir üst değer olarak öğretilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1467-1490.
- Erdem, A.Rıza. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (4).
- Evin, İ ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler içerik çözümlemesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- Güngör, E. (1996). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- İnsani Değerler Eğitimi Seminer Programı*. (1996). İstanbul: Karşılıksız Hizmet Vakfı.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretilmesi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve Eğitim. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kızılcılık, Sezgin ve Ertem, Yaşar. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Kinnier, Richard T., Jerry L. Kernes, and Therese, M. Dautheribes. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling and Values* 45(1), 4-16.
- Kolaç, E. (2010). Türkçe derslerinde Yunus Emre'nin öğretileri yoluyla değerler eğitimi. *X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni*. (06-08 Mayıs 2010), Osmangazi Üniversitesi Yunus Emre Araştırma Merkezi ve Türk Dil Kurumu Başkanlığı, Eskişehir.
- Kuaridi, J. (1995). *Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye'de eğitim*, İstanbul, 17-18 Kasım, 1995.
- Kulu, M. (2009). İlköğretim sosyal bilgiler eğitiminde mezarlıkların ve şehitliklerin kullanılması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, . (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Memedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve din*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20), 123-145.
- Özensel, E. Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3).
- Özgüven, İ.E (1994). *Psikolojik testler*. Ankara.
- Özkartal, M. (2009). İlköğretim sanat etkinlikleri dersinde Dede Korkut Destanı'nın milli değerlerin kazanılmasına etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, , Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pıghın, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. (Çeviren: Ali Yaşar Gök). İzmir: İlya Yayınları.
- Şirin, A. (1983). Gençlerin değerler sıralaması üzerine bir araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yaman, H., Taflan, S. ve olak. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.